

INLEIDING

In de Inleiding tot de Archiefinventaris van St. Michielsgestel in 1949 eindigt Drs. C. Th. Kokke met de volgende volzin :

“Moge de gereedkoming van deze inventaris voor menigeen een aansporing zijn zich in de historie van St. Michiels Gestel te verdiepen en door een meerdere kennis van dorp en streek zijn heemliefde te versterken.”

Binnen de heemkundevereniging “De Heerlijkheid Herlaar” zijn een aantal leden reeds geruime tijd bezig met het verzamelen van veldnamen, toponiemen en persoonsgegevens. Om deze gegevensbestanden wat meer inhoud en meer toegankelijk te maken zullen de veldnamen en toponiemen in een aantal aparte hoofdstukken nader worden uitgewerkt en toegelicht, zover dat thans in ons vermogen ligt.

Het eerste hoofdstuk zal ingaan op de grenzen van het rechtsgebied Herlaar, de Heerlijkheid Sint Michiels Gestel (zie voor een korte samenvatting van de geschiedenis van De heerlijkheid van Sint-Michielsgestel en de grondheerlijkheid van Oud Herlaar bijlage 5/01 van M.M.P. van Asseldonk) en de Gemeente Sint Michielsgestel van voor de herindeling in 1996. Na het vaststellen van de grens van de heerlijkheid en gemeente Sint Michielsgestel van voor 1996 kan deze grens dan tevens dienen als afbakening van het onderzoeksgebied.

In zijn boek “De Meierij van ’s-Hertogenbosch. De evolutie van plaatselijk bestuur, bestuurlijke indeling en dorpsgrenzen circa 1200 – 1832” schrijft M.M.P. van Asseldonk : “De Meijerei van ’s-Hertogenbosch kende in haar geschiedenis verschillende gebieden of “ressorten” van rechtspraak, bestuur, belastingen, gemene gronden, kerk en polders, met vaak eigen grenzen. In dit boek wordt op basis van diepgaand bronnen- en literatuuronderzoek het ontstaan en de ontwikkeling nagegaan van lokale en regionale bestuurlijke structuren in het lange termijn perspectief van late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. De oudste bestuurlijke indeling kwam overeen met de rechterlijke indeling. Vanaf de zestiende eeuw leidden financiële problemen van de dorpen tot nieuwe bestuurlijke ressorten. Het boek mondt uit in de conclusie dat de dorpsgrenzen geen eenduidige ontwikkeling kenden : hoewel vaak is aangenomen dat deze zijn afgeleid van de grenzen van parochie of rechtsdistrict, blijkt dat ze in de Meierij veelal zijn afgeleid van de grenzen van een gemeint en in mindere mate van de grenzen van een heerlijkheid of van andere grenzen. Grenzen werden pas afgebakend wanneer men concrete belangen wenste af te bakenen en zijn soms veel jonger dan wordt aangenomen.”

Het tegenwoordige woord “grens” is pas aan het einde van de 18^e eeuw in zwang geraakt, voorheen werd gesproken over de “limit” of “scheyding”.

Grenzen werden dikwijls gemarkeerd met (grens)palen en een perceel waarop een grenspaal stond noemde men een “paelstede”. Voor het afbakenen van grenzen werden ook gebruikt : wegen, bomen (schei-eik), kuilen en natuurlijke grenzen zoals een waterloop (het Halsch water of Essche Stroom tussen Vught en Gestel) of een zandheuvel (Scheiberg op Zegenwerp , op de grens van Boxtel met Gestel).

De grens van Sint Michielsgestel met Schijndel en Sint Oedenrode was tevens een deel van de grens van het Kwartier Peelland en het Kwartier Oisterwijk.

De buurgemeenten van Sint-Michielsgestel waren in 1826 voor de vaststelling van de kadastragegevens :

Boxtel, Den Dungen, ’s-Hertogenbosch, Schijndel. Sint-Oedenrode en Vught.

Voor 1810 toen Den Dungen nog geen eigen gemeente was moet voor ’s-Hertogenbosch worden gelezen de “Vrijdom van s’-Hertogenbosch”, waartoe Den Dungen ook behoorde.